

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора мистецтвознавства Одрехівського Романа Васильовича

на дисертацію

Івашків Галини Михайлівни

«Українська народна фігурна кераміка ХІХ-ХХ ст.:

пластика декору та форми, концепція образів»,

представлену на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства

за спеціальністю 17. 00. 06 – декоративне і прикладне мистецтво

Художня кераміка – один із найпопулярніших видів українського мистецтва. Твори цього виду народної творчості широко відомі за межами України. Роботи О. Бахаматюка, П. Цвілик та інших народних українських майстрів стали бажаним надбанням численних музеїв та приватних колекцій. І це зрозуміло. Адже глина, як матеріал – доступна практично у всіх регіонах України, у руках талановитих майстрів перетворювалася на неперевершені шедеври мистецтва.

Це і спричинило до того, що мистецтво кераміки стало у полі зору низки науковців. Згадаймо праці Ю. П. Лащука, Ф. С. Петрякової, О. М. Голубця, Р. Т. Шмагала, О. В. Школьної та інших дослідників. Вони у різні роки широко та всебічно дослідили різні аспекти художньої кераміки як у світовій так і в українській художній культурі.

Однак особливістю роботи Г. М. Івашків у тому, що авторка зуміла знайти такий аспект питання дослідження української художньої кераміки, який дійсно у широкому масштабі ніде і ніким ніколи не висвітлювався. Це стосується, власне, української народної фігурної кераміки, одного із особливих і найкращих різновидів українського керамічного мистецтва.

Тому новизна теми, обраної для захисту п. Івашків, не підлягає жодному сумніву. Як і актуальність дослідження, оскільки у наш час digital та глобалізації цивілізації та ще й після десятиліть руйнівної уніфікації культури під «єдину радянську», питання дослідження невивчених прогалів українського народного мистецтва повинні бути логічно пріоритетними. Вони і виділяються своєю новизною та актуальністю, як тема української народної фігуративної кераміки.

У «Вступі» пошукувачка обґрунтовано доводить актуальність, новизну, наводить завдання, об'єкт, предмет дослідження. Зазначимо належну апробаційну базу дослідження, достатній обсяг роботи – 624 сторінки, з яких 444 сторінки – основного тексту.

У 1 Розділі проаналізовано широкий спектр літератури. Опрацьовано праці таких відомих дослідників керамічного мистецтва, як Ю. Лашука, О. Чарновського, О. Голубця, Р. Шмагала та низки інших. Представлена джерельна база понад ніж із ста музеїв України, в тому числі – декількох китайських, приватних колекцій, матеріали польових досліджень із багатьох регіонів України.

У 2 Розділі подані методи і методологічні засади дослідження. Показано застосування у дисертаційній роботі методи герменевтики, інтердисциплінарний, праці із методології мистецтвознавства та інші методи. Проаналізовано способи роботи народних майстрів різних регіонів України: Києва, Косова, Опішні та ін.

У 3 Розділі авторка опрацювала генезу фігуративної пластики від епохи міді. Аналіз генези фігуративної кераміки проведений практично по усій території України. Дано ретельний аналіз рельєфу та ажурі в історії фігуративної кераміки.

4 Розділ присвячений принципам моделювання фігурних виробів та пластиці малих форм. Охарактеризовано основні техніки оздоблення виробів: риткування, штампування, гладження, розпис ангобами тощо. Твори розглянуто на прикладі діяльності низки майстрів на керамічних підприємствах.

Проаналізовано особливості зооморфних, антропоморфних виробів. Приділено уваги так само предметам інтер'єру із антропоморфними формами, пластиці малих форм, пластичним зображенням тварин і птахів, образам видатних особистостей у кераміці тощо.

5 Розділ присвячений основним рисам фігурності архітектурної кераміки. Авторка зазначає, що цю тему неодноразово порушували попередники: О. Кошовий, Р. Шмагало (с. 224). Однак п. Івашків опрацювала її ширше, ґрунтовніше на матеріалах пластичності цегли, типології та декору дахівки, інших особливостей архітектурної кераміки, надаючи питанню своє – нове авторське бачення.

Важливими і значущими є матеріали 6 Розділу про кераміку як елемент традиційної української культури. Представлена кераміка у просторі храму, проаналізовано керамічні хрести, свічники, лампади тощо. Значна кількість матеріалу отримана під час експедиційних досліджень та опрацювання фондів музеїв.

У Висновках п. Івашків підводить підсумки проведеної роботи, надає ґрунтовні відповіді на основні завдання дослідження. Узагальнено дані про уведені в науковий обіг твори фігурної кераміки та показано їх значення в українській культурі.

Висновки опонента.

Дисертаційна робота Івашків Галини Михайлівни «Українська народна фігурна кераміка XIX-XX ст.: пластика декору та форми, концепція образів» заповнює прогалину у розвитку українського мистецтвознавства. Вперше на такому широкому та науково опрацьованому матеріалі представлено дослідження про українську народну фігурну кераміку. Це виразно доводить і аналіз літературних джерел.

Звертає на себе увагу довготривалий період від часу виходу першої публікації у періодичних наукових фахових виданнях України – 16 років. Бо перша публікація за темою дисертації серед фахових видань з'явилася, згідно

даних, зазначених у авторефераті ще у 2005 році. Тема широко апробована, окрім фахових видань (26 позицій у авторефераті) у низці монографічних робіт, як одноосібних, так і у співавторстві (7 позицій у авторефераті). Авторка представила об'ємний список використаних джерел і літератури, а також оригінальний та цікавий ілюстративний матеріал у Додатках.

Це свідчить про вагомий авторський доробок пошукувачки. Робота ґрунтується переважно на унікальному матеріалі, значна кількість якого вводиться у науковий обіг вперше і ретельно опрацьована та апробована. Текст дисертації належно відредагований та вичитаний.

Незважаючи на належне виконання та високий науковий рівень поданого до захисту дисертаційного дослідження, дозволимо собі висловити окремі **критичні зауваження:**

1. У аналізі діяльності керамічних підприємств України недостатньо уваги приділено участі народних майстрів у їхній роботі в ХІХ столітті (Глинська керамічна фабрика біля Жовкви та інші, в тому числі і порцелянові підприємства, оскільки, наприклад, на с. 179 та інших згадуються порцелянові вироби).

2. Варто було зробити більш ретельну класифікацію джерельної бази дослідження. Саме це би підкреслило кращі сторони і переваги роботи. Наприклад, можна було поділити джерела на групи, а саме: документальні джерела (актові, ділові тощо), оповідні джерела (історичні, навчальні тощо), науково-популярні, довідкові видання, власні комплексні мистецтвознавчі експедиційні дослідження та інші можливі та присутні у джерельній базі роботи складові. Тоді би краще і виразніше можна було оцінити переваги джерельної бази дослідження над іншими аналогічними роботами, її належний рівень як для дисертації на здобуття ступеня доктора наук. Джерельна база стала би більш зрозумілою і впорядкованою.

3. У 6 Розділі «Кераміка як елемент традиційної української культури» піднімається у першу чергу роль керамічних виробів у сакральному дійстві. Тому вважаємо, що цей Розділ доцільніше було би назвати «Кераміка як

елемент традиційної української сакральної культури». Окрім того, на нашу думку, це не тільки би виразніше відобразило зміст Розділу, але і показало би особливості новизни у порівнянні із спадком від тоталітарного режиму накладати табу на все, що можна було би назвати «церковне» чи «сакральне».

Однак ці та деякі інші зауваження не заперечують вагомості та наукового значення поданої до захисту дисертаційної роботи Івашків Галини Михайлівни. Але вони можуть бути доброзичливими побажаннями авторці для майбутньої науково-дослідної роботи. Автореферат повністю відображає зміст тексту дисертації.

Вважаємо, що Івашків Галина Михайлівна за виконану дисертаційну роботу «Українська народна фігурна кераміка XIX-XX ст.: пластика декору та форми, концепція образів» заслуговує на присвоєння наукового ступеня доктора мистецтвознавства за спеціальністю 17. 00. 06 – декоративне і прикладне мистецтво.

Одрехівський Роман Васильович,
доктор мистецтвознавства,
професор кафедри дизайну

Національного лісотехнічного університету України